

É neno ou nena? por Isa Vázquez

Ilustración do libro, "*TRANS*EXUALIDADES, Acompañamiento, Factores de salud y recursos educativos*". Lucas Platero

1.- OS CATRO ELEMENTOS QUE CONFORMAN A DIVERSIDADE AFECTIVO-SEXUAL: SEXO ASIGNADO, IDENTIDADE SEXUAL, EXPRESIÓN DE XÉNERO E ORIENTACIÓN SEXUAL

Qué iso da diversidade afectivo e sexual??

Cando nos referimos a **DIVERSIDADE AFECTIVO-SEXUAL** falamos de persoas, realidades e vivencias moi amplas e diversas. É un termo que se usa para referirse de maneira inclusiva as diferentes formas de ser, amar, vivir e expresar o xénero.

Todas estas expresións da diversidade deberían de **visibilizarse, coidarse e celebrarse socialmente** en igualdade de condicións.

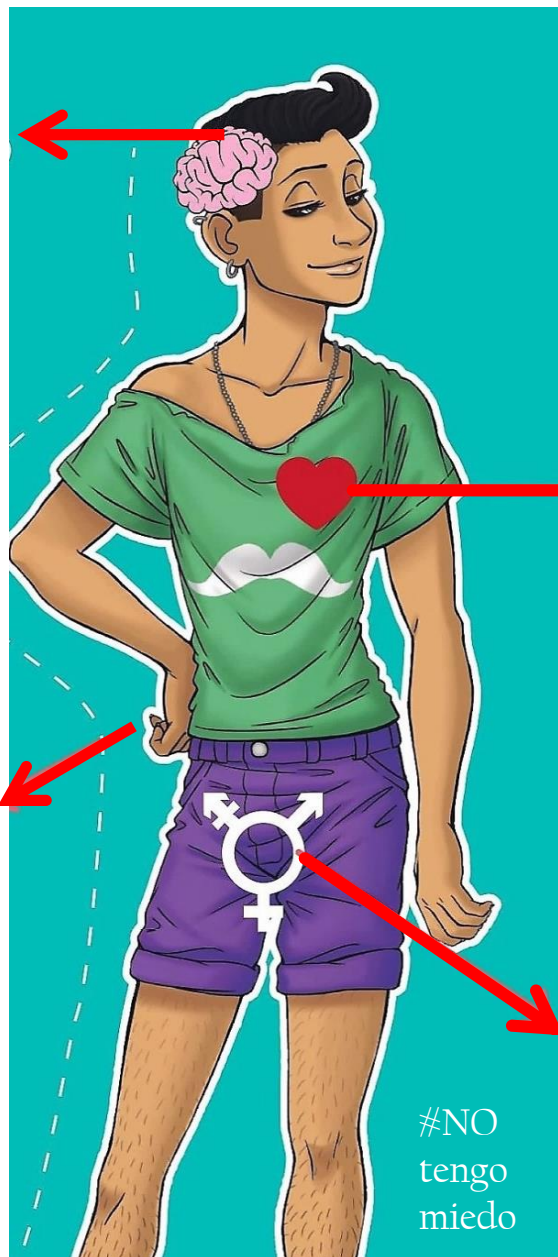
Diversidade Afectivo- Sexual

Identidade sexual

- **Cis/exual**
- **Trans** (Non binaria)

Expresión de xénero

- **Femenina**
- **Masculina**
- **Neutra** (Andróxina)

Estas 4 dimensións constitúen aspectos importantes da vida das persoas. Existen tantas combinacións entre estes elementos como persoas existen no mundo.

Orientación sexual

- **Lesbiana**
- **Gai**
- **Bisexual**
- **Asexual**
- **Pansexual**
- **Heterosexual**

Sexo asignado (rexistral)

- **Femia**
- **Macho**
- **Intersexual**

Sexo asignado (Biolóxico)

Responde a como **NOS CLASIFICAN** según a xenitalidade e anatomía coa que nacemos.

Ao nacer, por interpretación visual dos xenitais asígnase un sexo a/o bebé:

Se ten pene - sexo masculino (macho)

Se ten vulva - sexo femenino (femia),

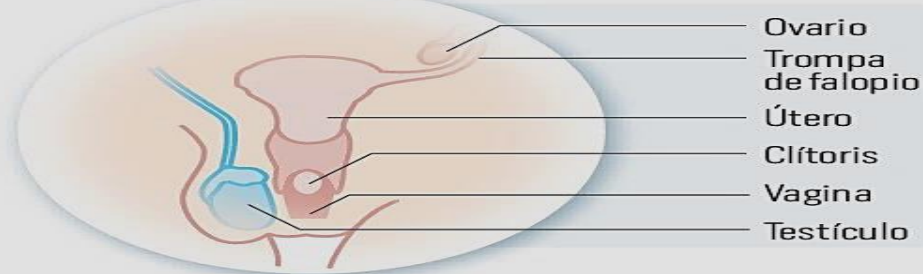
En función deste sexo asígnaselle un **xénero** e **nome rexistral** a/o bebé:

Bebé con pene-sexo masculino → é un neno (Juan)

Bebé con vulva-sexo femenino → é unha nena (Sandra)

O **xénero** contrúese sobre a base dos sexos e existe unha crenza hexemónica que trata os conceptos de sexo = xénero de maneira equivalente ou concordantes, o que reproduce un imaxinario colectivo sobre como deben ser os **corpos e as persoas que o habitan** (como han de ser e comportarse socialmente según expectativas sociais).

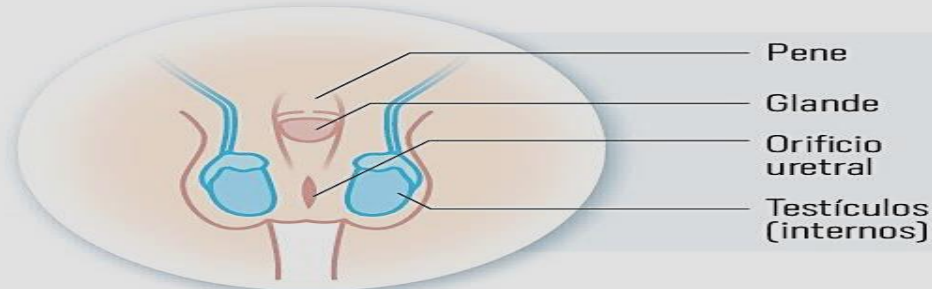
Entón cando dicimos que x bebé será **nenó** ou **nena**, non é unha cuestión menor, nos estamos a referir a como unha persoa se vai a **presentar** e **vivir** no mundo.

Ovario
Trompa de falopio
Útero
Clítoris
Vagina
Testículo

Gonadal verdadera

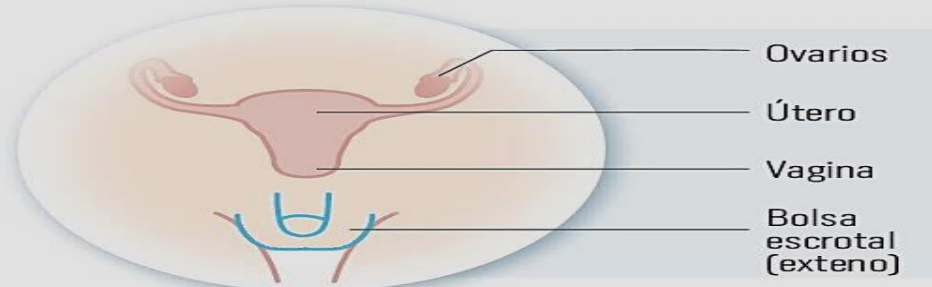
Anteriormente llamada hermafroditismo verdadero, ocurre cuando la persona puede tener ambos tipos de gónadas, es decir testículos y ovarios al mismo tiempo, y hasta en un 90 por ciento de los casos, genitales ambiguos. La causa subyacente se desconoce.

Pene
Glande
Orificio uretral
Testículos (internos)

46, XY

Anteriormente llamada pseudohermafroditismo masculino, ocurre cuando hay una feminización de los genitales externos o estos son ambiguos. Internamente, los testículos pueden ser normales, estar malformados o ausentes. Puede haber formación de genitales masculinos externos, según el equilibrio entre hormonas masculinas y femeninas.

Ovarios
Útero
Vagina
Bolsa escrotal (exteno)

46, XX

Anteriormente llamada pseudohermafroditismo femenino, ocurre cuando la persona tiene los cromosomas de una mujer, los ovarios de una mujer,

INTERSEXUALIDADE

É unha condición natural da variedade de corpos, nas cales, unha persoa nace con características sexuais (xenitais, gónadas, niveis hormonais, patróns cromosómicos) que non parece encaixar nas definicións tradicionais de “nena-muller|neno-home”. Unha persoa intersexual pode nacer con *xenitais ambiguos* ou con *combinacións xenitais e gonadais de «ambos sexos»* (pene e ovarios, vulva e testículo/s internos,..). Mesmo cromosómicamente teñen combinacións como XXY ou XXX.

La portada de mañana

ACCEDER

Casado busca encapsular en Madrid la bronca con Ayuso con ayuda de los barones

Los estereotipos de género motivan operaciones "invasivas e irreversibles" a menores intersexuales

Un informe de Amnistía Internacional circunscrito a Alemania y Dinamarca denuncia que este tipo de cirugías "violan los derechos humanos"

Con estas intervenciones se pretende hacer encajar sus genitales en las características sexuales típicamente consideradas de hombre o mujer

En España el proyecto de ley LGTBI registrado en el Congreso apuesta por prohibir las operaciones médicas a

Padres españoles empiezan a cuestionar la cirugía por sistema de sus bebés intersexuales

- Cada vez más padres en España optan por no operar a sus hijos cuando nacen con características que no se ajustan a las típicas del sexo masculino y femenino.
- La principal asociación española de intersexuales, Grapsia, denuncia carencias persistentes en la asistencia médica y psicosocial de los pacientes y sus familias.
- Testimonio de Sara: ["Las operaciones \(de niña\) son el mayor trauma de mi vida"](#).

Las personas intersexuales exigen no ser tratadas como enfermas ni operadas por motivos estéticos

España desconoce cuántos bebés nacen al año sin encajar en la asignación tradicional del sexo: "La cuestión está muy verde", aseguran los afectados

Sus reivindicaciones principales son la despatologización y la prohibición de la cirugía genital en los recién nacidos

"Consideramos que la cirugía es una mutilación porque es invasiva con el cuerpo, el interesado no decide y se produce por motivos estéticos", apunta un activista

Identidade sexual (sexo sentido)

É a maneira de percibirme e saberme home, muller, ou persoa non binaria. Ten que ver con **QUEN SOMOS** independentemente da nosa xenitalidade e corpo. Os xenitais non deciden a identidade, unha cosa é o que tes e outra o que eres.

Non se escolle ou elixe, xa que reside no cerebro (conciencia).

A identidade comeza a manifestarse ao tempo que as crianzas aprenden a nomear o mundo que lles rodea, 4-5 anos (APA: "...para antes de su tercer cumpleaños ya se etiquetan a sí mismos con facilidad como niño o como niña, pues a esta edad ya adquieren un fuerte concepto de su yo. A los 4 años la identidad de género de los niños es estable y saben que siempre serán un niño o una niña".)

Identidade ≠ **Xénero**. Unha cousa é ser e outra o que che impoñen socialmente

Dentro das **identidades sexuais** temos:

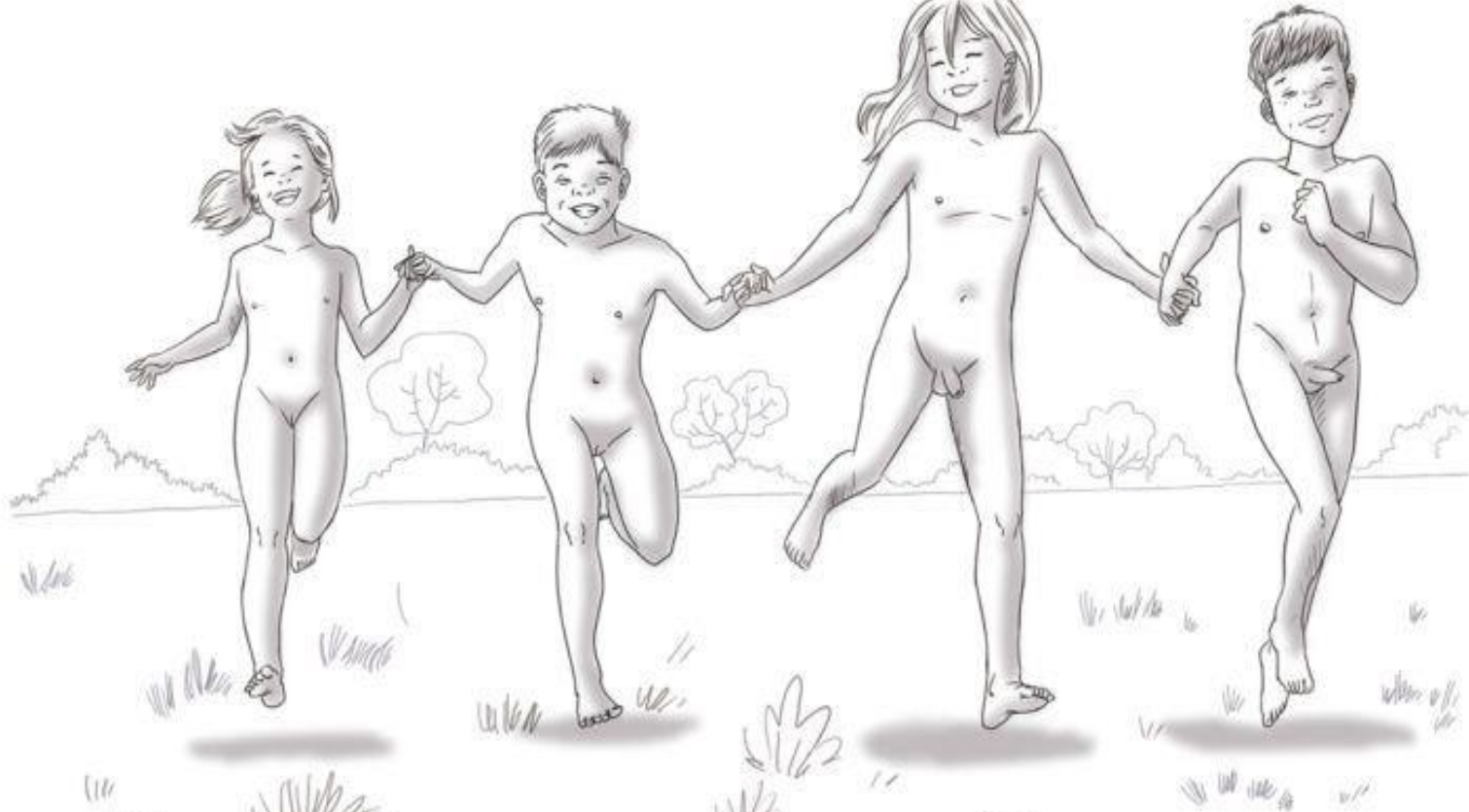
- **Persoa Trans:** **NON** percibe como propio o sexo/xénero asignado ao nacer en base a súa xenitalidade (persoas mal etiquetadas). As veces “acomodan” o seu aspecto físico e o seu corpo ao que socialmente se espera delxs como home/muller (cispasing=supervivencia).

Muller/nena trans: muller asignada co sexo macho/neno → **realmente** é unha nena/muller

Home/neno trans: home asignado co sexo femia/nena → **realmente** é un neno/home

Persoa Non Binaria: **NON** se identifica dentro do binarismo sexo/xénero home/muller. Emprégase o artigo “elle” e o “e” . Les niñes, les chiques.

- **Persoa Cis:** **SÍ** se identifica co sexo/xénero asignado ó nacer (persoa ben etiquetada).

HAY NIÑAS CON PENE Y NIÑOS CON VULVA

Así de sencillo

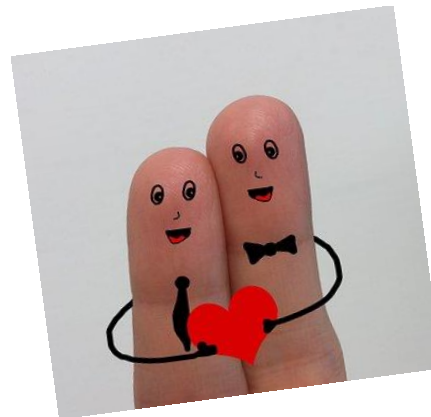
LA MAYORÍA SUFRE CADA DÍA
PORQUE LA SOCIEDAD DESCONOCE ESTA REALIDAD

HABLEMOS DE ELLO

Orientación sexual:

É a atracción física, romántica, persoal e/ou sexual cara unha persoa. Responde a QUEN AMO OU DESEXO sexualmente e/ou como parella: aquí atopamos a persoa heterosexual, bisexual, lesbiana, gai, asexual,...

Non ten que ver coa **identidade sexual** (unha persoa trans pode ser hetero, gai, lesbiana, bisexual, ... Igual que o resto de persoas)

Expresión de xénero:

É a forma persoal coa que **expresamos a nosa identidade e o xénero asignado** a través do aspecto físico, comportamentos, roles, forma de falar,... Unhas veces tense atribuído socialmente como **masculino** e outras **femenino**, dependendo da cultura ou sociedade na que nos atopemos.

Andróxina é a persoa que ten aspectos, características e roles moi ambiguos ou pouco claras (neutros), polo que a simple vista non se sabe cal é a súa identidade e xénero. Diso se trata.

PALABRAS/FRASES INCORRECTAS SOBRE DAS

NON

SI

“É unha persoa normal” para referirse a alguén en contraposición a unha persoa LGTBQA+

Persoa heterosexual-cissexual

“Elena é homosexual”

Mellor utilizar lesbiana para visibilizar o colectivo concreto ao que se refire

“ É unha loca”, mariposón, home afeminado ou similar

Home gai ou marica/maricón sempre que se explique o seu uso empoderante

Travelo, travestido, travesti, transxénero ou similares

Persoa trans ou en situación de transexualidade

Cambiou de sexo

Transicionou. Reconstrucción xenital

Corpo femenino/masculino

Corpo (o de esa persoa)

Aparato reproductor masculino/femenino

Xenitais, pene-vulva ou:

Mulleres cis-Home trans: **aparato xestante**

Homes cis/Mulleres trans: **aparato fecundante**

Hermafrodita, como término pexorativo e inexacto

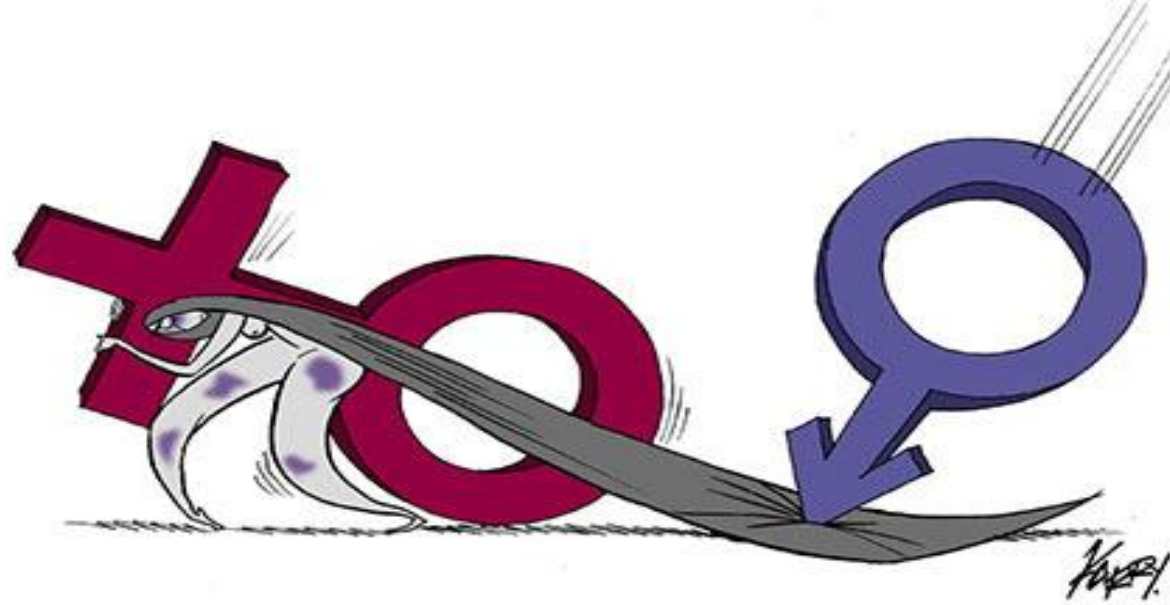
Persoa intersexual

Os pais

Familia

2.-A REALIDADE TRANS INFANTO-XUVENIL.
COÑECER PARA ACOMPAÑAR

Comportamentos/roles de xénero non normativos

Transexualidade

Crianza/adolescente trans

Soe presentar comportamentos/roles de xénero non normativos :

- Adopta as vestimentas e expresións de xénero atribuídos a «outro xénero».
- Quere xogar cos xoguetes normalmente atribuídos o “outro xénero”
- Adopta comportamentos e roles do “outro xénero”.
- Prefire relacionarse con crianzas/adolescentes que pertencen o mesmo xénero co que se identifica, ...)

Comunica xs adultxs que ~~non~~ se identifica co xénero que se lle asignou :

- Cando comeza a falar empeza a nomearse a si mesmex co sexo sentido.
- Imaxina e proxecta o seu futuro coa identidade sentida.
- Píde que se lle chame por un nome que pertence o “outro xénero”. Ou gustaríalle ter un nome do outro sexo.
- Debúxase en xeral moi «feminizada» ou «masculinizada».
- No xogo simbólico adopta os roles do «sexo sentido».
- Négase a ouriñar de pé (no caso das nenas trans) ou sentado (neno trans).
- Cando son máis maiores, pide a amigxs e compas de clase ser chamadx por un nome/xénero diferente ao asignado. Máis tarde a profes e familia .

Necesidade de sentirse segurx e aceptadx

Todos estes tipos de comportamentos produciránse cando a crianza/adolescente sinta que está nun espazo **seguro** e **positivo** (casa, escola, veciñxs,..)

Estos comportamentos empezarán a ser menos no momento en que a súa contorna **x corrixa ou lle diga que o que está a facer non é normal** para o seu xénero

Logo desaparecerán a medida que avanzan de idade e de cursos, debido o castigo social en forma de **cuestionamento** (dícenlle que nunca poderá ser x neno/nena que di que é), **burlas** e mesmo **acoso escolar** dxs seus compañeirxs e/ou profesorado.

Cada vez máis, é visible o que senten estas crianzas trans desde idades moi temperás. Serán as diferentes respostas da súa familia e contorna o que determine si seguirán visibilizando o que senten ou non, agochando a súa verdadeira identidade, as veces durante anos.

Esa **mirada adulta sancionadora** ignora o gran esforzo comunicativo dunha persoa moi nova, que non entende moi ben que pasa e que non atopa a resposta que necesita.

Algo común é que para cando son **pre-adolescentes** non teñen apoio familiar e empézanse a dar conta que o seu corpo vai na dirección contraria ao que desexan, xorden moitas inquietudes e ansiedades que se manifesta de moitas

maneiras:

- Cambios no comportamento.
- Depresión e ansiedade.
- Apatía
- Introversión.
- Baixo rendemento académico.
- Absentismo escolar.
- Mostrar mal comportamento froito da tristeza, frustración ou enfado, que ás veces chama a atención da familia e profesorado.
- Trastornos da alimentación
- Autolesións
- Fala da idea do suicio ou o intenta.

Nestas situacións é posible que a sospeita estea máis baseada na **orientación sexual non heterosexual**, en lugar de preguntarse pola **identidade sexual**, cuestión que xera moito máis rexeitamento e temor nas familias.

O momento do tránsito social

Pode haber menores que non demanden facelo ata os 12-14 e outros que sintan sufrimento e demanden vivir socialmente co seu sexo sentido con 5-6 anos.

O **proceso de transición** implica moitos **medos** e **ansiedades**, a miúdo **momentos de dificultades** e por iso pode ser de gran axuda ter unha contorna segura (amigxs, familia, clase,..) que coñeza a intención dx menor de transitar e que x apoie ao longo desta etapa de cambios.

O apoio, aceptación e acompañamento das identidades trans supoñen un cambio emocional transcendental, non só nestxs menores senón tamén entre xs membrxs das familias, o que mellora notablemente as relacións familiares.

Tamén o rendemento escolar.

**The best thing about being a
girl is, now I don't have to
pretend to be a boy.**

AVERY JACKSON
KANSAS CITY, MISSOURI

*«O mellor de ser unha nena, é non
ter que finxir que eres un neno»*

As familias. Necesidade de acompañar sen xulgar

Ter un/unha fillx **LGTBI+** (sobretudo trans) pode xerar unha gran cantidade de incertezas, ansiedades e medos con respecto ao seu porvir.

Canto **máis idade** ten x menor trans, máis situación de **shock** e **rexeitamento** soe existir desde a familia.

As actitudes de negación e rexeitamento ante o que amosa/comunica x menor soe manifestarse de dúas formas:

- **Cuestionar** e/ou **Ignorar** , esperando que sexa unha fase que desaparecerá.
- **Castigar** as rupturas (desaprobación, menosprecio, ameazas, castigo físico, ...)

“ LA MANERA CÓMO MIS PADRES ME TRATAN, COMO SI FUERA UN SUBHUMANO Y QUE MIS SENTIMIENTOS NO SON VÁLIDOS, TODO ME HACE PENSAR QUE ESTOY PASANDO POR UN MALTRATO, PERO NO SÉ SI CUENTA O NO”.

-LEELAH ALCORN

Non atender as necesidades e demandas, ou non acompañar a identidade/orientación sexual dunha crianza/mozx trans, é unha forma de violencia e/ou maltrato

Lei 26/2015, de 28 de xullo, de modificación do sistema de protección á infancia e adolescencia

Art. 2. 2: “A efectos de la interpretación y aplicación en cada caso del interés superior del menor, se tendrán en cuenta los siguientes criterios generales (...) d) La preservación de la identidad, cultura, religión, convicciones, orientación e identidade sexual o idioma del menor, así como la no discriminación del mismo por éstas o cualesquiera otras condiciones, incluida la discapacidad, garantizando el desarrollo armónico de su personalidad”

Art 2. 3: “Estos criterios se ponderarán teniendo en cuenta los siguientes elementos generales (...) b) La necesidad de garantizar su igualdad y no discriminación por su especial vulnerabilidad, ya sea por la carencia de entorno familiar, sufrir maltrato, su discapacidad, su orientación e identidade sexual (...)”.

Art 11: «Serán principios rectores de la actuación de los poderes públicos en relación con los menores (...) l) El libre desarrollo de su personalidad conforme a su orientación e identidade sexual”.

Lei Orgánica 8/2021, do 4 de xuño, de protección integral á infancia e a adolescencia fronte á violencia

Artigo 9.3: *“Os nenos, nenas e adolescentes terán dereito a que a súa **orientación sexual e identidade de xénero, sentida ou expresada, sexa respectada en todas as contornas de vida**, así como a recibir o apoio e asistencia precisos cando sexan vítimas de discriminación ou violencia por tales motivos”.*

Tribunal Supremo (Vid. FD QUINTO del Auto de 10 de marzo de 2016):

- ⌚ *En el reconocimiento de la identidad de género a las personas trans **debe primar el aspecto psicológico y psicosocial sobre el puramente cromosomático, gonadal e incluso morfológico.***
- ⌚ ***Debe abandonarse la consideración de la transexualidad como una patología psiquiátrica necesitada de curación.***
- ⌚ *Ha de facilitarse a las personas transexuales **el cambio de la mención del sexo y el nombre en la inscripción de nacimiento** y demás documentos de identidad mediante procedimientos rápidos y eficaces.*
- ⌚ ***Ha de protegerse la intimidad y dignidad de la persona transexual, y evitar que se vea sometida a situaciones humillantes,** de modo que cuando tenga que identificarse en ámbitos como el escolar, el laboral, en sus relaciones con las autoridades públicas, etc, no quede de manifiesto su condición de persona transexual, permitiendo que sea la persona transexual quien decida sobre el conocimiento que los demás puedan tener de esa circunstancia, minimizando de este modo que pueda ser víctima de reacciones hostiles de su entorno.*
- ⌚ *Este tratamiento jurídico de la transexualidad es consecuencia directa del principio de **respeto a la dignidad de la persona y al libre desarrollo de la personalidad** (art. 10.1 de la Constitución), **del derecho a la integridad física y moral** (art. 15 de la Constitución), **del derecho a la intimidad** (art. 18.1 de la Constitución) y **del derecho a la protección de la salud** (art. 43 de la Constitución), **Los menores no son ajenos a la problemática de las personas transexuales. En ellos, a los problemas que atañen a las personas transexuales en general se añaden los que son inherentes a la etapa de la infancia y la adolescencia.***

Non escoitar as peticións destas crianzas/adolescentes pode provocar depresión e a idea do suicidio... a taxa de intentos de suicidio das persoas trans é do 41 %* comparado cun 2.6 % entre a poboación en xeral.

MI MUERTE TIENE QUE SIGNIFICAR ALGO. MI MUERTE TIENE QUE ESTAR CONTADA EN EL NÚMERO DE PERSONAS TRANSEXUALES QUE HAN COMETIDO SUICIDIO ESTE AÑO. QUIERO QUE ALGUIEN MIRE ESE NÚMERO Y DIGA "ESTO ESTÁ JODIDO", Y LO ARREGLE. ARREGLÉN LA SOCIEDAD. POR FAVOR".

-LEELAH ALCORN

* Estudio realizado pola Newton Massachusetts Education Development Center e National Center for Transgender Equality/National Gai & Lesbian Task Force

Cando falamos de **apoio e acompañamento no tránsito**, falamos de facilitarlle x menor levar a cabo as seguintes accións (interés superior dx menor):

- ∅ **Recoñecer a súa Autodeterminación de Xénero**: toda persoa ten dereito a poder decidir quen é e decidir como vivir a súa identidade sin inxerencias, **tamén as crianzas trans**.
- ∅ **Ser nomeadx e recoñecidx polo seu nome e xénero sentido**.
- ∅ **Facer uso dos espazos que lle corresponden por xénero cando non son neutros**
- ∅ **Acompañar e respectar na casa**: cambiar a roupa ao gusto dx menxr, dirixirnos a elxs polos nomes/identidade sentida, facilitarlles certas modificacións estéticas coas que se van sentir mellor pero traballando a idea de que non precisan “adornos” para estar a gusto ca súa identidade.
- ∅ **Acompañar no centro educativo**: poñendo en marcha o **Protocolo educativo para garantir a igualdade, a non discriminación e a liberdade de identidade de xénero**.
- ∅ **Dereito a rectificación do nome e sexo rexistral legalmente**: Rexistro Civil de referencia
- ∅ **Facilitarlle o acceso a tratamentos médicos que demande**: Bloqueadores puberais ou tratamentos hormonais feminizantes / masculinizantes.
- ∅ **Búsqueda de asociacións de familias de menores trans** para poder coñecer, compartir e convivir con outras persoas trans da mesma idade.
- ∅ **Ser tratadx e acompañadx por profesionais ben informados/formados sobre diversidade sexual e sobre a realidade trans infanto-xuvenil**.

FAMILIAS DE ARELAS TRANS*POSITIVAS

A clave...o EMPODERAMENTO

É moi necesario Visibilizar e Nomear na aula todas as realidades en torno a **DAS**, traballar a existencia de **corpos/formas de vivir/amar/familias diversas** e **amosar referentes** que xs axuden a dar explicación o que senten, que entendan que **non so xs únicxs no mundo**.

Falar abertamente destas cuestións **non é confundilxs**, é ensinarlles a súa realidade para **empoderalxs** e sintan que están en **entornos seguros** cando queiron sair do armario.

Importante perder os medos e os prexuízos a hora de abordar estas cuestións na aula

PRESIDENCIA DE LA XUNTA DE GALICIA

LEY 2/2014, de 14 de abril, por la igualdad de trato y la no discriminación de lesbianas, gays, transexuales, bisexuales e intersexuales en Galicia.

CAPÍTULO V MEDIDAS EN EL ÁMBITO DE LA EDUCACIÓN

Artículo 22. Inclusión de la realidad LGTBI en los planes de estudios

La consejería competente en materia de educación incorporará la realidad homosexual, bisexual, transexual, transgénero e intersexual en los contenidos transversales de formación de todo el alumnado de Galicia en aquellas materias en que sea procedente, dará audiencia al Consejo y, en su caso, escuchará a las asociaciones, organizaciones y colectivos LGTBI. Asimismo, se visibilizarán en la educación los diferentes modelos de familia establecidos en esta ley.

Además, revisará los contenidos de información, divulgación y formación que ya existan en los distintos niveles de enseñanza y en otros ámbitos formativos.

Artículo 23. Actitudes

La Administración educativa gallega, en colaboración con el departamento competente en materia de igualdad, fomentará la realización de actividades dirigidas a la comunidad escolar para la prevención de actitudes y comportamientos discriminatorios por la orientación sexual o la identidad de género.

Artículo 24. Formación del personal docente

Se establecerán actividades de formación para el personal docente existente. Asimismo, se incorporará la realidad LGTBI y los diferentes modelos de familia a los cursos y másters de formación del futuro personal docente y a los planes de estudios de las titulaciones de Educación Social, Magisterio, Pedagogía, Psicología y Derecho.

Artículo 25. Divulgación de la realidad LGTBI entre las ANPA

La consejería competente en materia de educación, en colaboración con las ANPA, diseñará contenidos para las escuelas de padres y madres relativos a la realidad LGTBI y a los diferentes modelos de familia.

Artículo 26. Combatir el acoso y favorecer la visibilidad

1. Se establecerán actuaciones para combatir el acoso escolar por razón de orientación sexual o identidad de género, favoreciendo la visibilidad del alumnado LGTBI y la plena normalidad de las distintas orientaciones sexuales e identidades de género. Asimismo, se informará sobre los mecanismos de denuncia de los casos de acoso.

2. A los efectos de favorecer la visibilidad y de integrar de forma transversal la diversidad afectivo-sexual en los centros escolares, la consejería competente en materia de educación favorecerá en los centros sostenidos con fondos públicos la realización de actividades específicas próximas a fechas de celebraciones internacionales relacionadas con el reconocimiento efectivo de derechos a personas lesbianas, gays, transexuales, bisexuales e intersexuales.

Artigo 4. Elementos transversais

1. A comprensión lectora, a expresión oral e escrita, a comunicación audiovisual, as tecnoloxías da información e da comunicación, o emprendemento, e a educación cívica e constitucional traballaránse en todas as materias, sen prexuízo do seu tratamento específico nalgunhas das materias de cada etapa.
2. A consellería con competencias en materia de educación fomentará o desenvolvemento da igualdade efectiva entre homes e mulleres, a prevención da violencia de xénero ou contra persoas con discapacidade, e os valores inherentes ao principio de igualdade de trato e non discriminación por calquera condición ou circunstancia persoal ou social.

Do mesmo xeito, promoverá a aprendizaxe da prevención e resolución pacífica de conflictos en todos os ámbitos da vida persoal, familiar e social, así como dos valores que sustentan a liberdade, a xustiza, a igualdade, o pluralismo político, a paz, a democracia, o respecto aos dereitos humanos, o respecto por igual aos homes e ás mulleres, e ás per-soas con discapacidade, e o rexeitamento da violencia terrorista, a pluralidade, o respecto ao Estado de dereito, o respecto e a consideración ás vítimas do terrorismo, e a prevención do terrorismo e de calquera tipo de violencia.

A programación docente debe abranguer en todo caso a prevención da violencia de xénero, da violencia contra as persoas con discapacidade, da violencia terrorista e de calquera forma de violencia, racismo ou xenofobia, incluído o estudo do Holocausto xudeu como feito histórico.

Evitaranse os comportamentos e os contidos sexistas e os estereotipos que supoñan discriminación por razón da orientación sexual ou da identidade de xénero, favorecendo a visibilidade da realidade homosexual, bisexual, transexual, transxénero

3. PREVENCIÓN DA LGTBIFOBIA NAS AULAS

LA HOMOFOBIA SE APRENDE EN CASA

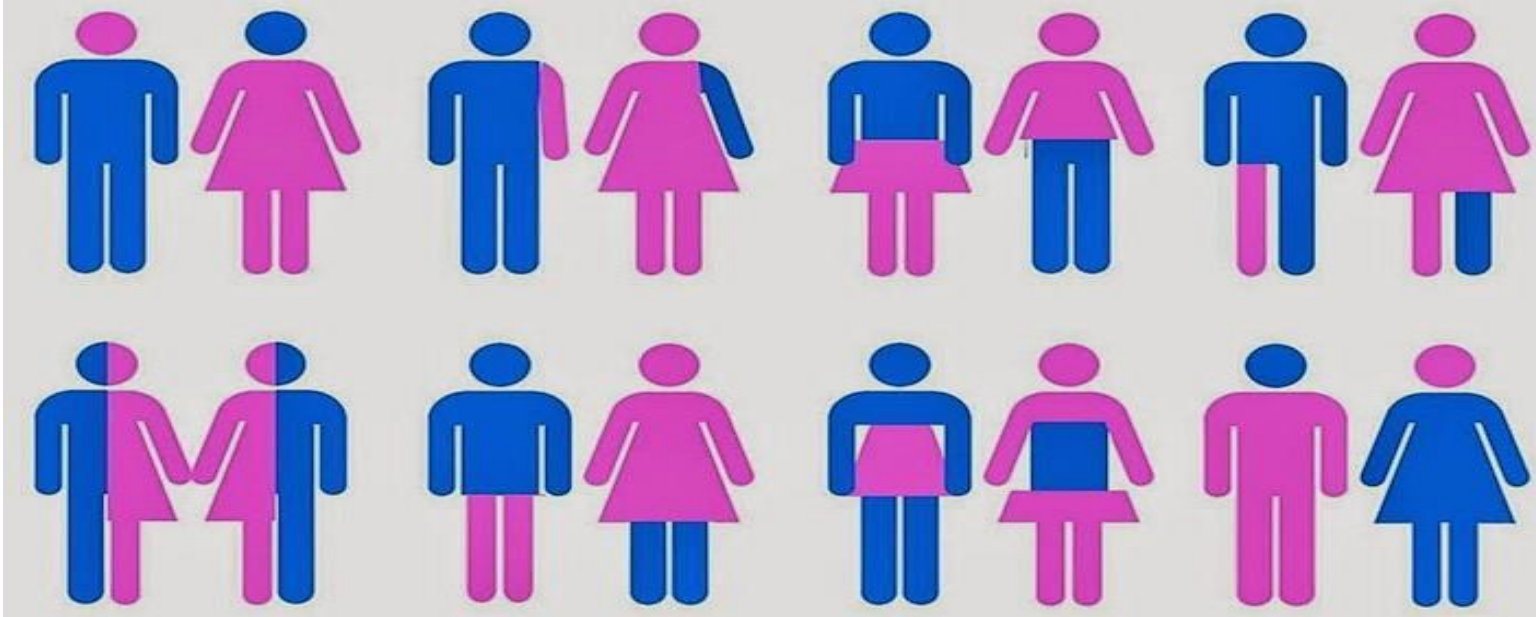
“**REXEITAMENTO, CENSURA, EXCLUSIÓN, DISCRIMINACIÓN** OU **VIOLENCIA** DE CALQUERA TIPO QUE DENDE AS ESTRUTURAS SOCIAIS E E PERSOAS INDIVIDUALMENTE DIRIXEN CONTRA XS QUE SE ATREVEN A RACHAR CAS **NORMAS DE XÉNERO** E AS **PERSOAS QUE SENTEN ATRACCIÓN E DESEXO SEXUAL POR PERSOAS DO SEU MESMO SEXO**”

Pichardo, 2012

TRANSFOBIA

Violencias interseccionais
 Xénero
 Raza
 Clase social
 Capacidade física e mental

CAUSAS MÁIS FRECUENTES DE ACOSO ESCOLAR

Ser ou parecer lesbiana, gai, bisexual ou trans e sobretudo, **non cumprir coas normas de xénero.**

Motivan dende o **INSULTO** ata a **VEXACIÓN** a **VIOLENCIA FÍSICA** e sobretudo a **EXCLUSIÓN.**

Abraza la Diversidad, propuestas para una educación libre de acoso homofóbico y transfóbico

(J. Ignacio Pichardo Antropólogo, profesor da UCM, 2014)

resposta preventiva e proactiva

O papel do profesorado é crucial. Se quen traballa co alumnado LGTBI+ está libre de prexuízos e transmite sempre respecto (**e coñecemento!**) pola diversidade sexual, dáse o gran paso que faltaba ata o de agora.

O **acoso LGTBIfóbico** poida que continúe sendo un problema, pero **xs adolescentes contarán coa seguridade de ter da súa parte aos docentes.** Xs agresores, deixarán de sentirse amparadxs pola cegueira ou a tolerancia que moitas veces, atopan cara ao acoso LGTBIfóbico.

Protocolo

Identidade de xénero

 XUNTA
DE GALICIA

 educovives.gal
Estratexia galega
de convivencia escolar
2010-2020

Abril 2016

Insuficiente en sí mesmo

Require a posta en marcha de accións que garantan o respecto a identidade dx menxr, formación, sensibilización, procedementos administrativos, adaptación de espazos divididos por xénero...

O Protocolo Educativo sobre Identidade de Xénero inclúe cuestións como:

- O profesorado debe establecer os mecanismos para que **todo o persoal do centro trate ao alumnado trans conforme ao xénero e nome elixido**. Todo documento non oficial recollerá o novo nome.
- **O alumnado ten dereito a expresar libremente o seu xénero** e a vestir como elixa: a visibilidade que implica o cambio de vestimenta forma parte dun proceso que debe ser apoiado e acompañado.
- Ten dereito a **usar os espazos divididos por xénero nos que se sinta máis a gusto**. O ideal sería que o centro dispoñera de aseos/vestiarios sin xénero (sin urinarios, cores, letreiros diferenciadores, con portas para garantir a intimidade,...)
- **Dereito á privacidade e honra e dereito a decidir dxs menores**: todas as decisións serán informadas e consultadas cx menor considerando a súa opinión. Non se pode compartir información.

O Protocolo Educativo sobre Identidade de Xénero inclúe cuestións como:

- Evaluación psicopedagóxica para **detectar necesidades educativas e orientacións/medidas de atención** dirixidas x menor, familia e a todxs xs membrxs do centro.
- Importante o papel que se lle outorga os e as **orientadorxs como mediadorxs** entre o alumnado trans e as familias cando estas non apoian nin respectan, para iso é fundamental o coñecemento da realidade e necesidades do alumnado trans por parte dxs orientadorxs.
- **Actuacións formativas e de sensibilización sobre diversidade afectivo-sexual** para o alumnado, profesorado e familias (especial énfase na realidade trans infanto-xuvenil)
- Importancia de incluír estas temáticas (diversidade afectivo-sexual) no **fondo de libros e materiais na Biblioteca do centro.**

O ámbito educativo deben ser lugares **seguros e positivos** nos que poder expresar o que **sentés e eres**

Principais recomendacións para o persoal docente: «Guía: Abraza la diversidad»

- ✓ **Non presupñer a heterosexualidade e cissexualidade do alumnado** ou de calquera outro membro da comunidade educativa.
- ✓ **Non saques a ninguén do armario sen o seu consentimento:** respecta os tempos e procesos de cada persoa.
- ✓ **Respecta o desexo de cada persoa para ser tratada co xénero e nome co que se identifica.**
- ✓ **Reflexionar en que todxs fomos educados na homofobia e transfobia.** Analizar as nosas palabras e as nosas accións, que deben camiñar da man para acadar verdadeiro poder de transformación educativa e social.
- ✓ **Responde inmediatamente os comentarios, chistes e burlas sexistas, homófobas ou transfóbicas feitas polo alumnado ou polo persoal do centro,** estean ou non dirixidos a persoas LGBTI. Sinala con asertividade as actitudes sexistas, homófobas e transfóbicas e mostra as consecuencias que teñen nas persoas que a sofren e na sociedade.

- **Recíclate e fórmate a fin de que poidas levar á práctica diaria da aula unha intervención transversal en materia de DASF**, non quedando reducida esta a momentos puntuais. Propón dentro do **plan de formación do centro** a elección de cursos sobre esta temática, onde o profesorado se poida formar sobre diversidade afectivo-sexual e se achegue ao coñecemento do Protocolo de identidade de xénero.
- É moi importante **dar argumentos para facer entender, cuestionar e debatir sobre a diversidade**. Unha posibilidade para traballar a homofobia e a transfobia é reflexionar sobre as **diferentes formas de ser home e muller**, é dicir, ofrecer modelos de masculinidade/feminidade alternativos aos tradicionais, traballando con referentes adecuados e vinculados ás emocións, ao respecto pola diversidade e á equidade entre todos os seres humanos.
- **Incorpora unha concepción de familia ampla e diversa**, en consonancia coa rica diversidade de estruturas familiares presentes nos centros educativos.
- **Se eres profesor/a LGTBIA+ valora facerte visible. Amosa na aula referentes positivos** que axuden a crear futuros vivibles.

- **Reformula ou inclúe nas programacións curriculares e as actividades escolares a abordaxe e perspectiva transversal das distintas identidades e orientacións sexuais.** Omitilas é discriminatorio e leva ao alumnado a entender a diversidade de forma negativa o que pode provocar homofobia/transfobia interiorizada e leva ó acoso escolar.
- Propón a **creación dun grupo de traballo que teña como obxectivo a revisión dos materiais didácticos** empregados no centro, co fin de determinar se nos mesmos se promove a visibilización e representación da DAFS facendoa presente no día a día, en todos os cursos e materias.
- **Incluir a DASF con pautas reais e específicas no Plan de Igualdade, no Plan de Acción Titorial e no Plan de Convivencia como loita contra a LGTBIfobia**
- **Revisa o fondo de libros e materiais na Biblioteca do centro, quizáis é tempo de incluír mais material sobre DAS e familiar, tamén en galego.**

- **Identifica os recursos dispoñibles para traballar o respecto á diversidade sexual e familiar, así como as institucións e asociacións que os ofrecen. Comparte esta información.**
- **Realiza de forma individual ou en colaboración materiais didácticos** que promocionen, visibilicen e celebren a diversidade das identidades/ orientacións e familias como a riqueza que é a oportunidade de enriquecemento como comunidade, aprendendo a mellorar a convivencia e favorecendo o pensamento crítico. **O común parte do diverso.**
- **Coida a comunicación e practica a inclusión da DAS e familiar tanto nos teus discursos como nas representacións gráficas expostas no centro ou nos contidos dos materiais educativos. Utiliza unha linguaxe inclusiva e non sexista no centro educativo.** Evita falar sempre desde o punto de vista masculino e tratar ao resto de persoas coma se todas fosen heterocissexuais (heterocissexismo).
- **Fala con persoas LGBTI e coñece de primeira man a súa realidade:** ter referentes persoais permite cuestionar prexuízos e estereotipos. Ten unha actitude de xenerosidade e agarimo ante realidades que poden ser novas para ti.
- **Celebrade datas importantes para o colectivo LGTBI ou semanas da diversidade-igualdade no centro.**
- **Abordar a diversidade afectivo-sexual coas familias no marco da escola de nais e pais,** contando por exemplo con expertos que poidan falar sobre a diversidade sexual e familiar.

4.-EXEMPLOS DE BOAS PRÁCTICAS NO ÁMBITO EDUCATIVO.

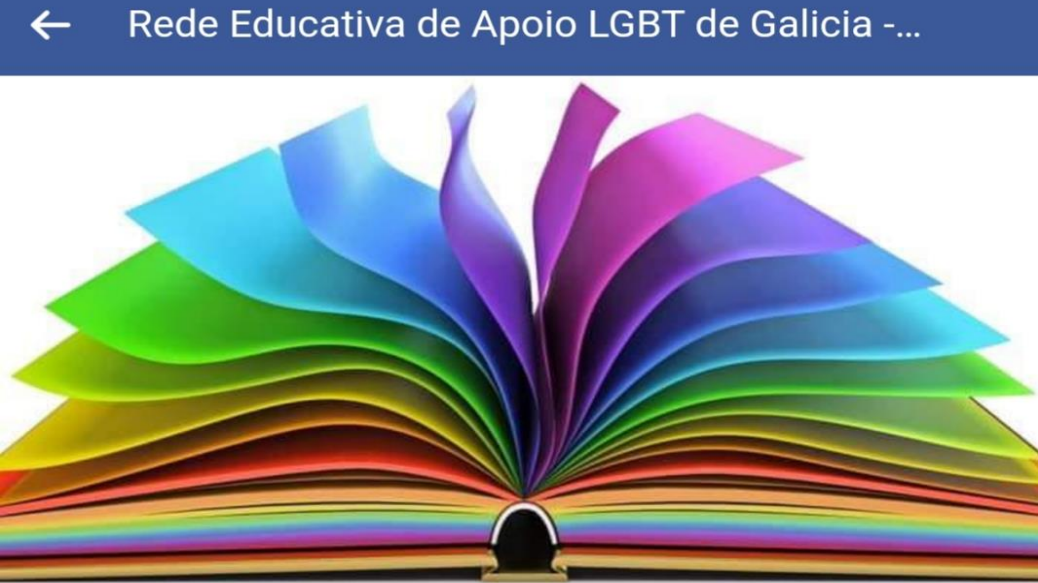
Rede Educativa de Apoio LGBT de Galicia

Ven, 13/09/2019 - 15:00

Acábase de constituír unha rede de profesorado galego activo na procura da sensibilización social, do coñecemento e da extensión do labor docente arredor da diversidade afectivo-sexual, da diversidade familiar e da diversidade da identidade de xénero. Pódese consultar na rede o documento de difusión da constitución

deste grupo de traballo. O colectivo terá o seu primeiro encontro para constituír a rede, ao cal se convida ao profesorado interesado:

Rede Educativa de Apoio LGBT de Galicia

Educación

Te gusta

Enviar mensaje

A Chabela, Pilar, María y 1200 personas más les gusta esto

- Inicio
- Información
- Fotos
- Comunidad
- Opinion

Información

Normalmente responde en un día
Enviar mensaje

Educación

Rede Educativa de Apoio LGBT de Galicia
11 de octubre a las 20:57

Desde a Rede Educativa de Apoio LGBTIQ+ fixemos a nosa primeira actividade conxunta de visibilización da diversidade afectivo sexual e de xénero en múltiples centros educativos de Galicia celebrando o Día Internacional da Saída do Armario e enchendo de cores, ledicia, respecto e igualdade o ensino galego

Rede Educativa de Apoio LGBT de Galicia ha añadido 21 fotos nuevas al álbum Día Internacional da Saída do Armario, 11 de octubre de 2019, en Galicia, Galicia, 11 de octubre de 2019

YES

Si eres trans, en estos coles te vas a sentir muy bien

UNA REALIDAD. Aseos mixtos, decoración LGTBI por los pasillos y creación de un grupo de trabajo para favorecer la integración de este colectivo convierten estos centros en pioneros en defensa de la diversidad sexual

MARTINA MISER

CENTROS EDUCATIVOS GALEGOS LGTBI+POSITIVOS*

- Adaptan baños para que sexan neutros ou sin xénero.
- Celebran semanas da diversidade afectivo-sexual invitando a persoas que son referentes en Galicia.
- Colaboran e traballan en rede con entidades LGTBI.
- Crean grupos de poio de alumnado LGTBI.
- Crean Clubs de lectura LGTBI.
- O profesorado LGTBI é visible.
- Celebran datas importantes do movemento LGTBI+.
- Colaboran coas ANPAS para formar sobre diversidade sexual ás familias

IES POLITÉCNICO DE VIGO

SOCIEDAD

Os alumnos de Vilagarcía «saen do armario»

O grupo de diversidades afectivo sexuais do Castro Alobre celebrou o Día da Saída do Armario, da fin dos medos

MONICA IRAGO

Castro Alobre
14 de febrero a las 20:27

Entrega de premios do I Certame Fotográfico "Regala Diversidade" do IES Castro Alobre. Noraboa ás fotos premiadas e a todo o alumnado participante. Moitas grazas a Zona Aberta, Con Eles e Sair por facer...
Más

Zona Aberta Vilagarcía 14 de febrero a las 13:32

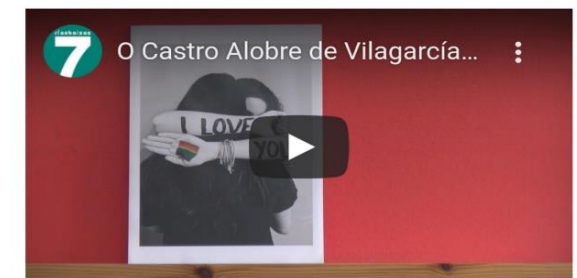
Presentación das fotografías premiadas e autoría no concurso e exposición fotográfica "San Valentín Diverso", premiado con vales de compra de Zona Aberta. Organizado

Una ventana abierta en el Castro Alobre por la diversidad y la tolerancia

Alumnado y profesorado del IES Castro Alobre lleva tres años luchando por la normalización y la visibilización del colectivo LGTBI y de lucha contra los estereotipos de género.

Inicio

Cultura | SALNÉS | Vilagarcía

O Castro Alobre de Vilagarcía celebra San Valentín proclamando o amor pola diversidade

Incomodxserebeldes está con les As Barxas y 5 personas más en Instituto

m.youtube.com/user/

EducaciónArtística LuzBeloso

EducaciónArtística LuzBeloso
SUSCRIBIRSE 532 suscriptores

INICIO VÍDEOS LISTAS DE REPRODUCCIÓN

"TRÁNSito"

OSOlño Films , proxecto AUDIOVISUAL , IES MARÍA SOLIÑO

OSOlño Films
56 vídeos
85 suscriptores

Inicio Tendencias Suscripciones Biblioteca

IES AS BARXAS DE MOAÑA

les As Barxas 28 de junio a las 20:32

Compartimos este vídeo, con motivo do 28X, para explicarmos en que consiste o proxecto Incómodxs e rebeldes do noso IES As Barxas

Incomodxserebeldes 28 de junio a las 16:42

Que é o proxecto de Igualdade e Diversidade Incómodxs e Rebeldes, do IES As Barxas? Hoxe subimos este vídeo, elaborado por @Avantelgbt, e no que participamos @denisvicenter, @sabelacreates, @noamay_, @juchefield e @saulindo_ e angeelvrr_ para contarvos un doquiño como

14 de mayo a las 17:59

O 17 de Maio é o Día contra a LGBTfobia. Este ano, contribuímos desde o proxecto Entre Nós e o equipo de Igualdade e Diversidade do les As Barxas, Incomodxserebeldes, para facer este experimento social con tres nenas e nenos de Moaña!
Esperamos que vos guste!
#stopLGBTfobia #17demaio

Entre Nós
12:35
les As Barxas
10 de enero a las 18:33

Incomodxserebeldes 10 de enero a las 12:07

Onte coñecíamos o suicidio dun rapaz trans de Alcalá de Guadaíra, en Sevilla. E hoxe amencemos así no IES As Barxas.

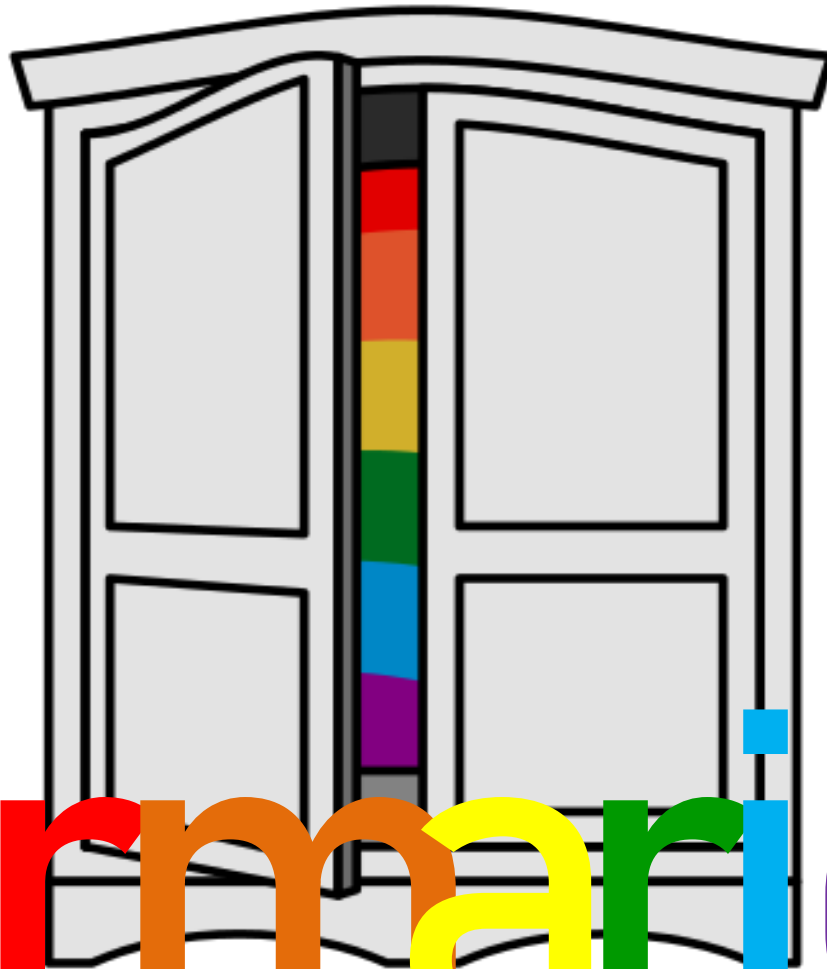
Desde o ensino non pararemos de traballar na sensibilización, formación e empoderamento do noso alumnado para que estes feitos non volvan acontecer xamais. BASTA XA DE TRANSFOBIA!

Traballando entre todxs lograremos crear
escolas libres de homofobia e transfobia...

Escolas sen

armarios

**5- GUIAS DIDÁCTICAS, RECURSOS SOBRE DIVERSIDADE SEXUAL, LIBROS,
CONTOS, MATERIAL AUDIOVISUAL SOBRE DAS**

Respostas ás súas preguntas. "SOBRE AS PERSOAS TRANS, A IDENTIDADE DE XÉNERO E A EXPRESIÓN DE XÉNERO" →

AUTOR: American Psychological Association

Unha Guía para Pais. Adaptación do inglés "If you are concerned about your child's gender behaviors". (Children's National Medical Center) →

AUTOR: Children's National Medical Center

GUÍA DO DEPORTE INCLUSIVO PARA PERSOAS LGTBI →

AUTOR: ADI LGTB – Agrupación Deportiva Ibérica LGTB

Abrazar a diversidade: proposta para unha educación libre de homofobia e transfobia →

Editado polo Instituto da Muller e para a Igualdade de Oportunidades

www.asociacionrelas.org

ou muller (en ocasións como as dúas cousas ou como ningunha). A identidade sexual non se elixe ou se prefire.

IDENTIDAD REXISTRAL:

Ao nacer por interpretación visual dos xenitais predise e asigna un sexo, neno ou nena. Segundo este sexo asignado, rexístranos no Rexistro Civil cun nome e xénero, e trátasenos de acordo a esta predición. Naqueles casos non que unha persoa trans* quere rectificar este nome e sexo que non sente como propio, ha de realizar unha serie de trámites legais.

www.naizen.eu

Yo no soy una niña, soy un niño

Entrevista a Samuel Díez Arrese

Entrevista a Aingeru Mayor. Niñas con pene y niños con vulva.

Entrevista a Joserra Landa. Identidades Sexuales.

LGTBIfobia – Recursos Educativos

DIVERSIDAD SEXUAL Y DE GÉNERO

El amor y el sexo no son de un solo color. Unidad didáctica para trabajar con adolescentes la diversidad afectivo-sexual: Adjunto como El amor y sexo...

- CAROL, UNA CHICA DE MI INSTI – Guía sobre Diversidad Afectivos Sexual para Adolescentes
- GUILLE, UN CHICO DE MI INSTI – Guía sobre Diversidad Afectivos Sexual para Adolescentes:
- UNIDAD DIDÁCTICA – 25 CUESTIONES SOBRE LA ORIENTACIÓN

www.educatolerancia.com

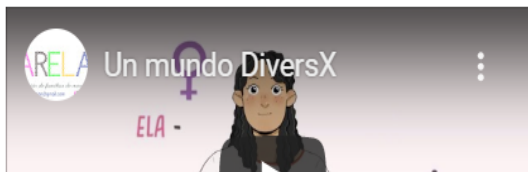
MATERIAL DIDÁCTICO

Documentos:

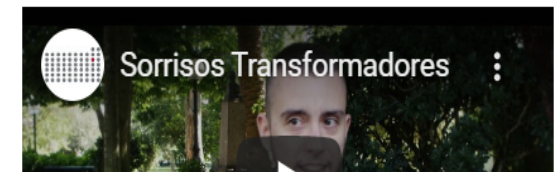
[Un día en mi vida](#)

Videos:

[Un Mundo DiversX](#)

[Orgullo Trans](#)

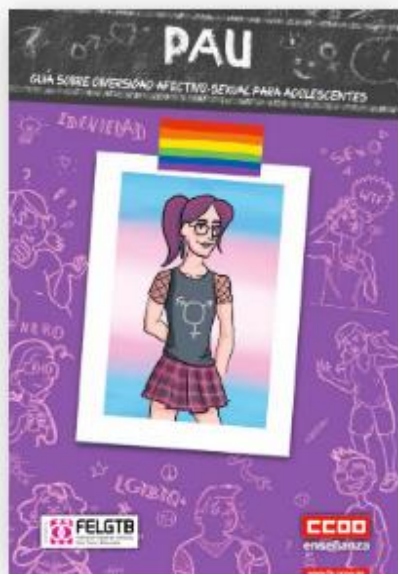

"UN DÍA EN MI VIDA"

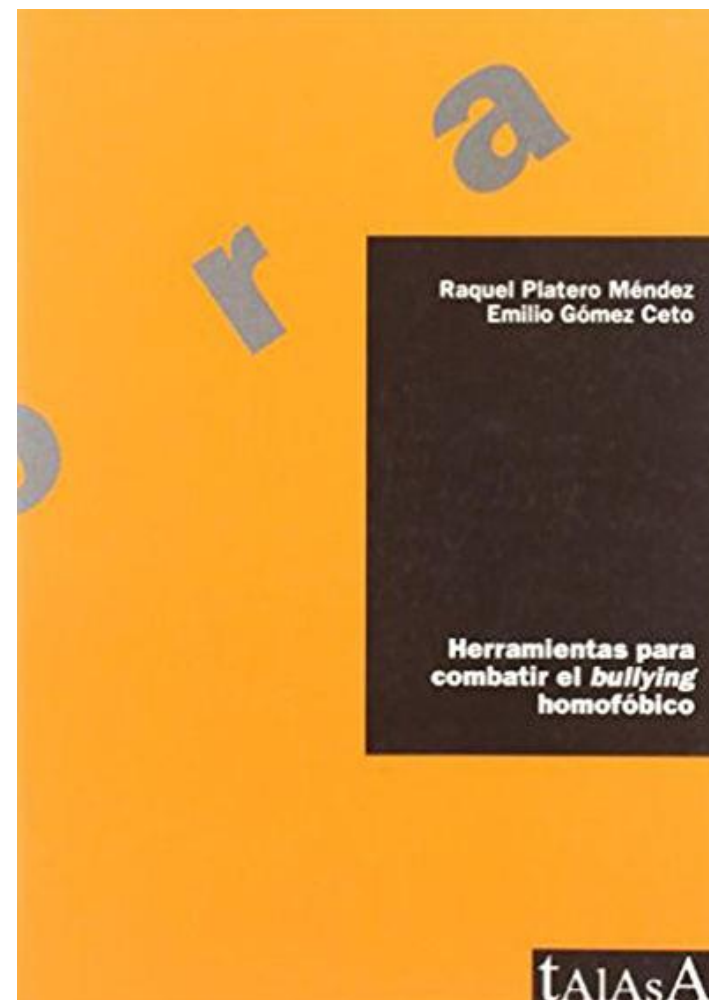

Proyecto educativo dirigido por Arelas
Asociación de familias de menores trans

Material específico para abordar la diversidad sexual, de identidades y expresiones de género con adolescentes

GUIA EDUCATIVAS SOBRE DAS E ACOSO LGTBIFÒBICO DIRIXIDA AO PROFESORADO

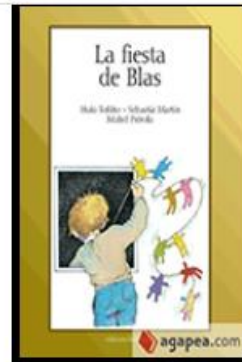
<http://asociacionarelas.org/consulta/guias-de-interes/>

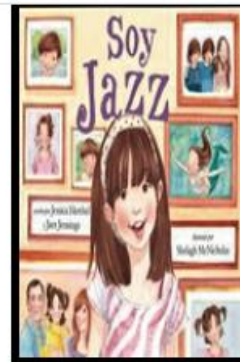
George

Historietas diversas

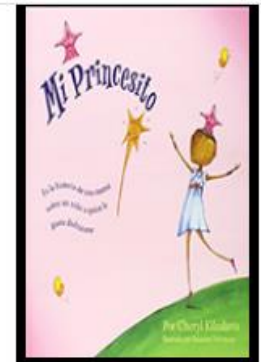
La fiesta de Blas

Soy Jazz

Piratrans Carabarro

Mi princesito

La mochila rosa

Llárame Paula

Niñas y niños

Yo soy mia

Luisa

Transfondo

Sobre Nosotrxs

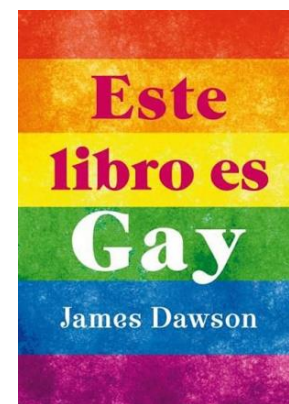
Explora

Consulta

Noticias

Contacta

Dona

LIBROS GALEGOS QUE TRATAN A TEMÁTICA TRANS

Piratas no recreo

Mamá, quero ser Ziggy Stardust

22 segundos

LIBROS

- Narrativa Masculina
- Narrativa Femenina
- Poesía
- Ensayo
- Fotografía
- Cómic masculino
- Novela Gráfica
- Guía de Viajes
- Infantil
- Biografía/Memorias/Diarios
- Revistas Masculinas
- Ilustración
- Autoayuda
- Padres y educadores
- Sexualidad
- Arte, Cine y Teatro
- Juvenil
- Transexualidad/transgénero
- Teoría Queer
- Religiones
- Libros de Bolsillo
- Cómic femenino
- Antiguo, raro, descatalogado, segunda mano
- Narrativa femenina en inglés
- Narrativa masculina en inglés
- Agendas
- Libros en oferta
- Narrativa femenina no lesbica
- Revistas Femeninas
- Narrativa masculina no gay

Frida Kahlo
El círculo de los afectos

pvp. **46,90€**

Este libro ofrece un profundo análisis de cartas, fotos y documentos hasta ahora inéditos y que, sin duda, cambiarán mucho la imagen de la polémica pintora, quien es hoy uno de los íconos más importantes de ...

[Disponible] **comprar**

Homosexuels et bisexuels celebres: Le dictionnaire (French Edition)

pvp. **39,95€**

por Michel Larivière

Prefacio de Pierre Bergé y dibujos de Jean Cocteau. Diccionario de personajes célebres homosexuales o bisexuales.

[Agotado]

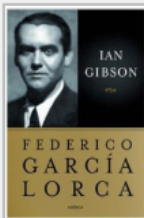
Andy, una fábula real
La vida y la época de Andy Warhol

pvp. **39,90€**

por Typex
2018 Reservoir Books

DIEZ capítulos en los que podrá descubrir la existencia compleja y apasionante de uno de los mayores artistas de nuestro tiempo. ¡Y, de paso, recorrer el extraordinario siglo XX, de los años treinta a los ...

[Disponible] **comprar**

Federico García Lorca

pvp. **39,50€**

por Ian Gibson
2011 Crítica

La biografía clásica de nuestro poeta más universal en una edición especial con motivo del 75 aniversario de su asesinato. Cuando apareció por primera vez esta amplísima biografía de García Lorca, obra del mejor de ...

[Disponible] **comprar**

del fanzine con material inédito y texto de Valeria Vegas.

pvp. **20,00€**

comprar

Paquita Salas, superviviente

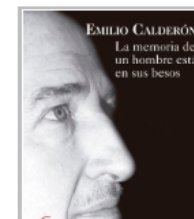

En la vida hay un momento para contarlo todo, y este es el mío. «Yo soy Paquita Salas, la original, y por eso he pensado que ya va siendo hora de que la gente conozca ...

pvp. **19,85€**

La memoria de un hombre está en sus besos

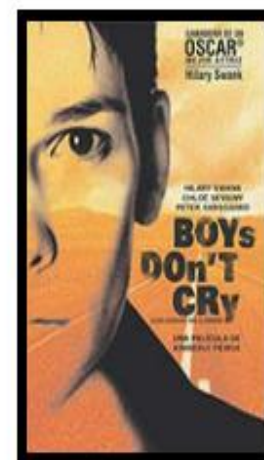
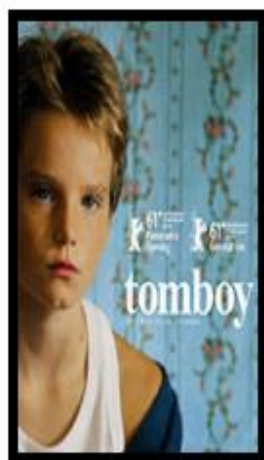
Vicente Aleixandre Biografía

- [MUSICA](#)
- [NOVELA](#)
- [OTRAS LETRAS](#)
- [PAZ Y SEGURIDAD - ICIP](#)
- [RELATOS DE VIDA](#)
- [SALUD](#)
- [SERIE GENERAL UNIVERSITARIA](#)
- [SEXUALIDADES](#)
- [STATE BUILDING IN LATIN AMERICA](#)
- [STUDIA AFRICANA](#)
- [TRACES](#)
- [TRANS*](#)
- [UPF- ILLES I IMPERIS](#)

PELICULAS

[TRANS*formando la sociedad | Cristina Palacios | TEDxGalicia](#)

[Diversidad sexual y convivencia: una oportunidad educativa](#)

[Diversidad y convivencia en los centros educativos](#)

[HollySiz - The light \(Clip oficial\)](#)

[POR 4 ESQUINITAS DE NADA](#)

[Vestido nuevo](#)

[El sexo sentido](#)

[ARELAS 2017](#)

[Charla con Lucas Platero](#)

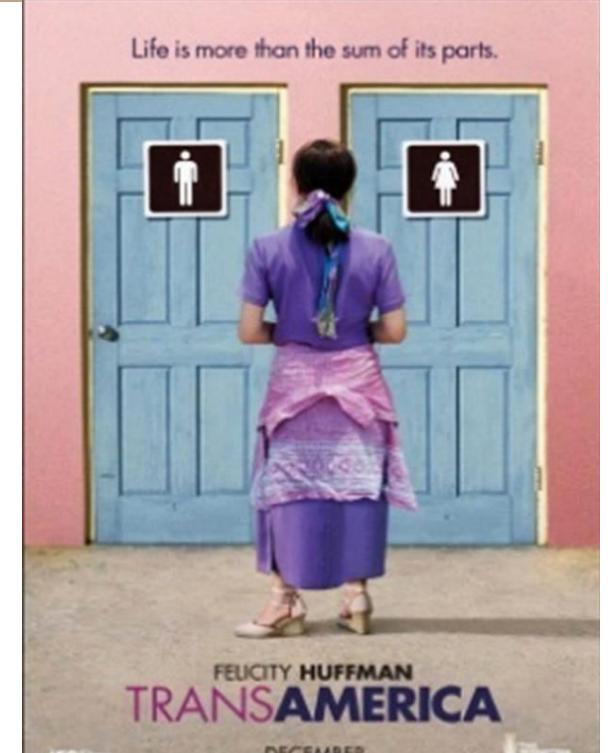

[La escuela que soñamos para nuestra infancia y juventud Trans](#)

[Como ser una niña](#)

[Un paso más en la defensa de la diversidad | Mikele Grande](#)

Datas importantes para visibilizar e para o colectivo LGTBI+

- ❑ 31 DE MARZO: DÍA DA VISIBILIDADE DAS PERSOAS TRANS
- ❑ 26 DE ABRIL: DÍA DA VISIBILIDADE LÉSBICA.
- ❑ 15 DE MAIO: DÍA INTERNACIONAL DAS FAMILIAS DIVERSAS.
- ❑ 17 DE MAIO: DÍA INTERNACIONAL CONTRA A LGTBIFOBIA
- ❑ 28 DE XUÑO (TODO O MES): MES DO ORGULLO LGTBI*
- ❑ 23 DE SETEMBRO: DÍA DA VISIBILIDADE BISEXUAL
- ❑ 11 DE OUTUBRO: DÍA DA “SAÍDA DO ARMARIO”.
- ❑ 21 DE OUTUBRO: DÍA INTERNACIONAL POLA DESPATOLOZIXACIÓN DAS IDENTIDADES TRANS

Me es muy difícil entender la naturaleza de todas las cosas, es natural ser diferente, esta diferencia nos hace únicos ante los demás... entonces ¿por qué me señalas como diferente a ti?; ¿acaso no somos distintos y por lo tanto en esencia lo mismo?"

Yadiar Julián (Doctor en Pedagogía, México)

Moitas grazas pola vosa atención e colaboración por facer unha escola máis libre, xusta e igualitaria. Podes contactar conmigo sempre que o precises:
cristinapalacioscastro@gmail.com